

Yirminci Yüzyılın Yalnız ve Bilge Yolcusu: Roger Garaudy

Mustafa ARSLAN¹

Bir âlem daha göçtü...

Âlimin ölümü âlemin ölümü gibidir.

Geçtiğimiz günlerde İslam âleminin yaşayan en büyük düşünürlerinden birisini kaybettik. İslam âleminin başı sağ olsun. Garaudy çok renkli ve farklı bir düşünürdü. İnsanlık yeni bir döneme girme sürecinde birçok sorunla boğuşurken yaptığı uyarı ve tavsiyelerle bu dünyada hoş bir seda bırakmış ve insanlığa karşı borcunu ifa etmiş olan Garaudy'ye Cenabı Allah'tan rahmet ve mağfiret diliyoruz. Mekânı Cennet olsun.

Garaudy Batı toplumu içinde yetişti. Yüzyıla yakın süren hayat serüveninde bu medeniyeti içten gözlemlene imkânına sahip oldu, zamanındaki en ileri düşünde sistemlerini araştırdı hatta onlara bağlandı. En son Marksist düşüncede iken İslam'la tanıştı. Batı medeniyeti ve düşünce sistemi çok iyi bilen Garaudy'yi İslama bağlayan, Onun orijinal, deforme olmamış, kendinden önceki "mesajları" tanıyan özelliği idi. Garaudy bunu yazılarında çokça vurgulamıştır. Nietzsche başta olmak üzere bazı filozof ve düşünürlerin Batı medeniyetinin insan tabiatını ve özgürlüğünü yok edici özelliğine vurgu yaptığını ve Batının bu özelliğinden kurtulmak istediklerini hatta bu bağlamda Batı düşüncesi "içinde" muhalif ekollerin çıktığını biliyoruz. Hatta Weber'in, Batı me-

1 Doç. Dr., İnönü Üniversitesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, muarslan@inonu.edu.tr

deniyetinin doğurduğu anlam dünyasını “Demir kafes” olarak nitelendirdiği de bir gerçek. Garaudy hakikati arama serüveninde içinde yaşadığı ve hakikati bulduğunu sandığı bu “Demir kafes”in, insan ruhunu ve zihnini nasıl sıktığı, tek boyuta indirdiğini bizzat yaşadı ve gördü. Bu “Demir kafes”ten kurtulma adına yaptığı bireysel yolculuğunu diğer insanlarla paylaşınca karşımıza bir dizi eser de çıkmış oldu.

Garaudy’nin eserlerine baktığımızda onun bireysel bağlamda bir hakikat arayışında olduğunu ve öncelikle kendi nefsi için yazdığını ve eriştiği hakikatleri insanlıkla paylaştığını görürüz. Garaudy kendi bireysel arayışı bağlamında insanlığa gidilen yanlıştın dönülmesi ve modernliğin insan doğası üzerinde bıraktığı yıkıcı etkileri konusunda uyarılarda bulunmuştur. Onun hakikat yolundaki şahsi serüveninde Batı insanının anlam arayışı serüvenini de çok rahatlıkla görürüz. Garaudy bu hakikat serüveninde Batı medeniyetinin insanlık tarihinde bir kopuşu ve sapmayı temsil ettiğini vurguladı. Medeniyet konusuna çokça vurgu yapan Garaudy kadim medeniyetler ve dinlerin deneyimleri noktasında doğa, insan ve Tanrı arasındaki kopuşun ilk kez Batı medeniyetinde başladığı ve bu sapmanın insanlığa çok pahalıya mal olduğunu söyledi. Batının yürüyüşünü yorumlarken yirmini yüzyılda bilim ve felsefedeki paradigmatik dönüşümlerin insanlığın önünde önemli ufuklar açtığına vurgu yaptı.

Bu bağlamda Garaudy, İslam’ın insanlık için çok önemli bir fırsat olduğunu ve bütün insanlık açısından yitirilen hikmetin yeniden keşfedilmesinde İslam’ın insanlığına çok önemli fırsatlar sunacağını belirtmiştir. Garaudy’nin burada insanlığın medeniyet sürecini ve Batı düşüncesini çok iyi bildiğini ve İslam konusunda da -Batılı düşüncelerdeki birikime oranlanırsa- henüz bir tilmiz olduğunu unutmamak lazım. Garaudy açısından konu, *insanlığın bu Demir kafesten nasıl kurtulacağını göstermek ve İslam anahtarı ile insanlığı kafesten çıkararak özgürleştirmektir*. Onun “*Medeniyetlerin diyalogu için Batı bir felakettir*” yaklaşımını ve kutsal kitaplara yeniden dikkat çekmesini ve İslam’ı nitelerken birleştirici özelliğine vurgu yapmasını bu bağlamda anlamak gerekir. Garaudy’nin dikkat edilmesi gereken yönü şudur: *O insanlığa bakarken dinler ve felsefeler, inançlar arasında parçalı bir*

dil kullanmaz insanlığa bir bütün olarak bakar. Bu yaklaşım İslama bakışında da mevcuttur. Garaudy İslamı insanlığın geleceği açısından bir kurtuluş olarak görür. Âdemoğulları günümüzde ona göre dünya ölçeğinde “modern bir tufan” ile karşı karşıyadırlar. İslam onun için, bütün insanlığı Batının kitlesel felaketinden güvenli bir limana götürecektir. Nuh’un gemisi mesabesindedir.

Buradan Garaudy ve İslam konusunda yerimiz nispetinde birkaç şey söylemek gerekiyor. Belirtildiği gibi Garaudy İslam’ı kendi arayış sürecinde karşılaştığı bir kurtuluş limanı olarak görmüştü ve Batı düşüncesi içinde yetişen bir kişi olarak düşünce referanslarını İslamdan almaya yaşamının sonlarına doğru başlamıştı. Bu anlamda bir İslam âlimi değildi tabii ki. Ancak bu bizi, onu hafife almaya ve orijinal bir İslami düşünür değildi gibi fikirler serdetmeye götürmemelidir. Bazı yazı ve programlarda Garaudy hakkında bu tarz değerlendirmeler duymak bizleri üzmüştür. Bu durum İslami camianın -tabii ki bir kısmının- Garaudy’yi anlayamadığını göstermesi açısından düşündürücüdür.

Garaudy İslam’ı referans aldığı yaşantı sürecinde İslam’ın teorik ve güncel konularına bigâne kalmadı sürekli ilgilendi. Örneğin İslam dünyasının kanayan bir yarası ve sadece Müslümanlar için değil bütün insanlık için yüz karası bir durum olan Filistin konusunda yazmaktan hiç geri durmadı. Her fırsatta Filistin konusunda konuştu ve yazdı. Hatta o kadar ki yazdıkları ile İsrail’in korkulu rüyası oldu. Ayrıca sırf bu nedenle ömrünün son yıllarında “modern engizisyon” tarafından aforoz da uğratıldı ve türlü sıkıntılar yaşadı.

Garaudy İslam’ı kendinden önceki ilahi mesajları reddetmeyip tanıdığı için de önemsemişti. Batı medeniyetinin kendini üstün gören aşırı rasyonalist, benmerkezci ve bireyci yapısını insanlık için felaket olarak gören Garaudy İslamı *insanlığın kurtuluşu için “referans noktası”* olarak alıyordu. Batı Ona göre bu dünyayı, hem önceki medeniyetlerin hakikat algısından koparmış hem de medeniyetler arasında çatışma doğuracak bir noktaya getirmiştir. Ona göre *İslam tarih içinde insana yönelik mesajların devamlılığı açısından okunmalıdır.* Bu hem insanı içine düştüğü büyü bozulan rasyonel kafesten kurtaracak hem de kaybettiği evrensel hakikat rayına yeniden oturtacaktır.

Bunların yanı sıra Garaudy Müslümanların düşüncede ve pratikteki iç sorunları ile de ilgilendi. İnsanlığın geldiği noktada modern aşırı ras-yonalist yönelim karşısında İslam'ın mistik yorumunu önemsendi. Bunu, bu yorumun İslam dışı kesimlerle temas kabiliyeti olması, daha evrensel bir dil geliştirmesi hasebiyle de yaptığını düşünüyorum. Aynı şekilde Kur'anın okunmasında "bağlamsal yaklaşım"ı vurgulaması ve okuma dili olarak "sembolik dil, misaller (temsil)" kavramına vurgu yapmasını yeni nesil Müslümanların çok dikkatle değerlendirmesi gerekir.

Garaudy, İslam'ın toplumsal sorunlara yönelik dili üzerinde de düşünce üretmiştir. O İslam ve kapitalizm, genelde de ekonomik hayat üzerinde önemli tespitlerde bulundu. Mistik dili önemserken İslam'ın akla ve kolektif hayata verdiği değerın önemle altını çizdi. Ona göre İslam'ın İnsanlığın geleceğinde referans noktası olmasının önünde en büyük engel hayattan kopmasıdır. Burada Garaudy, *Kur'an'ın daraltıcı yorumlarından ziyade Müslümanlara daha evrensel ve çağını yakalayan yorumları* salık vermektedir. Sembolik okuma yanında mistik ve akli dışlamayan okuma ve evrenselci yaklaşım gibi temalara vurgu yapmaktadır. Bunu onun İslami okuma yaparken "entegrasyon ve entegrizm" gibi iki aşırı uçtan Müslümanları sakındırmasında da görebiliriz. "Karşısındakinin hiçbir şeyini benimsemeden onu kendimize çağırarak" olan "entegrasyon" ile "karşının her şeyini reddedip kendi 'doğrularımız' ile kendi içimize kapanmak" demek olan "entegrizm"ın en güzel örneklerinin Batıda olduğunu ve Müslümanların bu iki aşırı uçtan uzakta durarak Kur'an okumaları gerçekleştirmelerini önermesini önemsemek ve üzerinde düşünmek gerekir. Ama ne yazık ki İslam dünyasında hala bu iki yorumun örneklerini görmeye devam ediyoruz. Aynı zamanda bunu yapanlar İslami bir tutum takındıklarını düşünerek bunu yapmakta ve İslam'ın evrensel mesajına ne kadar zarar verdiklerinin hiç mi hiç farkında olmamaktadırlar. Hala tarım toplumunda şekillenmiş bir sürü rivayet ve fetva metinlerinin altında kalan bir kesimin bırakın modern dünyayı, postmodern bilgi toplumuna İslam'ın mesajını aktarmada ne kadar başarılı olacaktır.

Ezcümlle, Garaudy bu dünyadaki serüvenini tamamladı. Baki olan bu kubbede ise doğruları ve eksiklikleri ile bizlere eserleri ve fikirlerini

bıraktı. Yıkımın eşiğinde olan insanlığa tek kurtuluş ve referans olan İslam'ın hakkıyla ulaştırılması ise onun en büyük dileği idi. Dileğimiz bu günü ve geleceği inşa ederken bu büyük zihnin fikir ve tecrübelerinden insanlığın ve Müslümanların yararlanmasıdır. Bu da Garaudy üzerine sempozyum panel gibi etkinlikler yapma, eserlerini yeniden okumaya tabi tutma ve değerlendirme kitapları çıkarma ile olur kanaatindeyiz. Vesselam.